

Eugen Gindl

Kronika

absynt

Proti srsti

absynt

Eugen Gindl

Výber publicistických textov
z rokov 2006 – 2021

Kronika

Proti srsti

Partnerom projektu je denník SME

SME

Publikáciu z verejných zdrojov podporil
Fond na podporu umenia

u. fond
na podporu
umenia

Copyright © Eugen Gindl, heirs
Design & Layout © Matúš Lelovský

ISBN 978-80-8203-396-3

Kronika sveta, kde niet periférie

„Bradáč si ma skúmavo premeral a spýtal sa: Bog jest? Odpovedal som: Bog znájet... Muž: Atličnyj atvét... Kak tebjazavut? Ja: Jevgenij. Muž: Jevgenij, ty šťastlivyj čelavjek.“

Šťastlivec, ktorý pohotovo odpovedal na otázku zádumčivého Ukrajinca, bol Eugen Gindl. Rozhovor z observatória na Kryme patrí k najlepším fejtónom, aké autorka tohto predslavu mala možnosť čítať. Príbeh je preverený opakovaným rozprávaním (azda v kaviarni Lýceum) a obsadený takými živými postavičkami, že by obstál aj ako námet pre festivalový film.

Na jeho konci sa mihne František Mikloško so zvolaním, aby tú historiku Gindl určite spísal. Astronómia, náboženstvo a politika po páde východného bloku sa tu stretli pri jednom prestretom stole. Na ňom kvašáky, kyslé rybky a vodka.

Z iného miesta priniesol Gindl úvahu o ľudovom rozprávačstve. Maročanom postávajúcim pred publikom na verejných priestranstvách síce nerozumel, ale prečítal si o ich umení. Stáročia rozprávajú príbehy, len teraz, v demokratickejšej spoločnosti, k nim začali pridávať aj komentáre súčasného diania.

Skvelý bilančný rozhovor priniesol z liptovskej krčmy, kde osadenstvo taktiež hodnotí spoločenské zmeny po roku 1989. „Prvý muž: Za toto sme bojuvali...? Druhý muž (po hodnej chvíli): Hovno ste vy bojuvali...! Tretí muž (po zrelej úvahe): A čo, keď sme nie...?!“

Keď k nám do redakcie začali chodiť články Eugena Gindla, zostala som ako editorka zaskočená. Posielal akési komentované spravodajstvo, vyberal si témy zo zahraničnej tlače, a potom prerozprával, čo sa dočítal. Niečo podobné robil aj Martin M. Šimečka, ale Gindl používal nástroje scenáristu – všimol si postavy, ich jazyk, osobitosť.

Nesledoval len jednu oblasť, zaujímal sa o ekológiu, zahraničnú politiku, globálne trendy. Hlasy analytikov vkladal do textu cez dvojbodky, akoby to boli prehovory dramatických postáv. Články napriek pochmúrnym témam zobrazovali ľudí ako schopných vzoprieť sa nespravodlivosti a útlaku, odvrátiť katastrofy všetkých rozmerov, boli to takmer hrdinovia hodní fresiek.

Udalosti vo vzdialených kútoch zobrazoval ako vzájomne prepojené, súvisiace, nebolo kúta planéty či človečika, na ktorom by nezáležalo. Všade bola nádej na zmenu a obrovská pestrosť hodná zaznamenania.

Nevedela som, ako s tým naložiť. Už sa tak nepísalo, nikto z našich prispievateľov tak nepísal. Nepísali tak spravodajcovia, publicisti, ani komentátori. Navyše témy spoza hraníc bez prísnej aktualizácie nezvyknú čitateľov zaujať. Niektoré som odmietla, väčšinu som prijala a tešila sa z nich.

Ako vtedy, keď poslal úvahu o hnutí válačov sôch. Padali sochy v Spojených štátoch, ale aj v Británii či v Belgicku. Nieкто nasprejoval nápis aj na pražského Churchilla: Byl rasista. Black Lives Matter.

Príbeh amerických otrokárov slovenská verejnosť aspoň čiastočne pozná, poznámky k britskej koloniálnej správe možno v náznakoch, no hrôzu belgického Konga sotva. V tom roku vydavateľstvo Brak prinieslo prvé knižné vydanie *Srdca temnoty* od Josepha Conrada, ktorý v doslove ponúka vhlad do koloniálnej histórie rovníkovej Afriky.

Káblovky vysielali britskú gotickú nočnú moru *Tabu* a psychoanalytickú skladačku z amerického juhu

Lovecraftova krajina. Pre porozumenie, o čo išlo pri zhadzovaní sôch a prečo to nemožno odbiť zvolaním „vandalizmus“, sú to dobré pomôcky. Z kabinetu kostlivcov v skriňach a formaldehydových monštier.

Ale Gindl priniesol ešte niečo viac, čo ma prekvapilo a vyrušilo. „Africký kapitál“ belgického kráľa Leopolda II. nakupoval nehnuteľnosti aj v Bratislave. Presne pre toto sú jeho články vzácne. Upomínajú slovenského čitateľa, že sa nachádza v sieti vzťahov, že nie je osamelým ani okrajovým človečikom, čo je úľava a tieseň zároveň.

Pretože je to prísľub solidarity, aj povolanie k zodpovednosti.

Ale nie je to moralistický apel, to Gindl nepáchal. Podstatné preňho je, že zapojiť sa môže každý. Že veci verejné nie sú vyhradené politikom. Pobúrenie z ich elitárstva, z partokracie prechádza naprieč všetkými jeho článkami v tejto knihe. Keď mu ako jednému z novemristov povedali, aby sa neplietol do politických vecí, lebo na to nemá legitimitu, právom sa nasrdil.

Nepotrebuje osvedčenie voľbami, aby bol človek politický. Teda človek so záujmom.

Pravda. Vlastnú krajinu prešiel krížom-krážom, pochodil blízku aj ďalekú cudzinu, neprestával kupovať domácu aj zahraničnú tlač, besedovať so známymi aj neznámymi, posilať týždenne článok či dva do redakcie a potom volať s otázkou: „Čo na to hovoríte?“

Šťastlivyj čelavjek.

Autorka pracovala ako redaktorka denníka *SME*, je komentátorkou v tom istom médiu, autorkou prozaických kníh a členkou tvorivého tímu relácie *Večera s Havranom*.

26. 4. 2006

Darwinova nočná mora

Negatívne informácie majú konjunktúru. Správy o vojnách, genocídach, živelných katastrofách, nešťastiach, zločinoch či škandáloch majú pri výbere do dennej ponuky prednosť. Vo väčšine médií ich selektori zaraďujú tam, kde najviac upútajú pozornosť. Na titulné stránky periodík, medzi prvé informácie v spravodajských programoch televízie či rozhlasu. Dôvod nájdeme skoro v každej učebnici žurnalistiky. Negatívne informácie sa lepšie predávajú, zvyšujú náklad/sledovanosť a tým aj ceny inzercie. Jednou vetou: efektívnejšie sa zhodnocujú.

Existujú však správy, ktoré síce spĺňajú kritériá negatívneho desatora, ale väčšinou ich zostavovatelia správ nevyberú. Napríklad: Minimálna cena surovej kávy, desaťročia garantovaná, padla pred časom na úroveň z roku 1929. Milióny drobných pestovateľov kávy v Latinskej Amerike, Afrike i v Ázii stratili obživu. Sedemdesiat percent postihnutých sa preorientovalo na pestovanie drog. Pätnásť percent sa presťahovalo z vidieka na perifériu najbližšieho veľkého mesta. Pätnásť percent pracuje na plantážach jednej z veľkých kávových korporácií ako nádenníci. Globálna katastrofa s dôsledkami, ktoré si dokáže predstaviť aj človek so slabšou predstavivosťou. Alebo: dovoz dotovanej ryže z Japonska, EÚ a USA (štát Arkansas) do štátov západnej Afriky zruinoval desaťtisíce rodín domorodých pestovateľov. Pestovatelia ryže z Arkansasu však iba v roku 2004 zarobili 1,7 miliardy dolárov, pritom výška štátnych dotácií predstavovala 1,3 miliardy!!!

Takýchto príkladov je veľa. A podľa každého by sa dal nakrútiť dokumentárny film o vplyve „nedodržiavania pravidiel hry voľného trhu“ na kvalitu života miliónov ľudí. Taký dokument nakrútil americký filmár Hubert Sauper okolo Viktóriinho jazera v Tanzánii. Film *Darwinova nočná mora* lakonicky, bez hodnotiaceho komentára, zobrazuje katastrofu, ktorú vyvolala skaza komplikovaného ekosystému veľkého jazera a jej dôsledky na život domorodcov na jeho brehoch. Film bol nedávno ocenený Oscarom. Sauper po prevzatí ceny vyhlásil: „Rovnaký film by som mohol nakrútiť v Sierre Leone o diamantoch, v Hondurase o banánoch, v Nigérii či v Angole o rope. Nejde totiž o miestne špecifiká, ale o princíp.“ Takto sa prejavuje kolonializmus dvadsiateho prvého storočia, tento negatívny efekt globalizácie „vo svete, kde všetko súvisí so všetkým, ale nikto pritom nie je za nič zodpovedný“. A prečo ten Darwin v názve? Sauper: „Na konkrétnom príklade som chcel zviditeľniť evolúciu svetového poriadku, ktorý sa momentálne ustálil v takejto podobe.“

Mimochodom, Sauperov film (vraj) naši distribútori do bežného premietania nevybrali. Oscarom ocenený film by nepritiahol dostatočný počet divákov. Dovolím si malú prognózu: ak ho na budúci rok zaradia organizátori festivalu Jeden svet do programu, sála bude nabitá. A keby nie? O film už prejavil záujem Telesur, kontinentálna televízia Latinskej Ameriky, ktorá začala vysielat' minulý rok. Cieľom tejto televízie je bojovať so stereotypmi televízií rozvinutých krajín, ktoré jednostranne, bez kontextu, zobrazujú iba biedu a rozvrat rozvojových krajín, zatemňujú príčiny tohto stavu a spochybňujú pozitívne trendy. V budúcom roku začne pokusne vysielat' aj prvá panafrická televízia. Zámer priblížil jeden zo zakladateľov, Salim Amin z Kene: „V Afrike dnes pracuje v porovnaní s osemdesiatymi rokmi minulého storočia sotva desatina korešpondentov z významnejších zahraničných médií. Chceme vrátiť Afriku, zabudnutý kontinent, do povedomia sveta. Bude to však pohľad Afričanov...

Nezávislý, kvalifikovaný, konštruktívny, kritický... Šetriť nebudeme ani skorumpovanú domorodú oligarchiu...“ Od februára som bez televízie. Firmu UPC vraj obral o pásmo Orange, ktorý ho využíva na vizuálne mobily. V digitálnych balíkoch, ktoré ponúka UPC ako náhradu, však nie je ani jediná verejnoprávna televízia. Keď sa mi podarí poskladať balík, ktorý mi bude vyhovovať, rozhodne v ňom nebude chýbať Telesur. A perspektívne ani panafrická telka...

6. 7. 2006

Príliš optimistický? Už iba to by mi chýbalo

Je ich čoraz menej, aspoň v Bratislave. Obuvníkov. Odborníkov na predĺženie životnosti našich akomak obnosených, ale pohodlných, našim nohám prispôsobených topánok. Iste aj vy máte také. Odovzdáte ich do rúk odborníka, ktorý ich poprevracia v rukách, pokýva alebo pokrúti hlavou, odhadne množstvo potrebnej práce, premeria si vás a vysloví cenu.

V posledných rokoch mám dojem, že sa mentalita našich obuvníkov mení. Objednávky prijímajú akosi neochotne, zdráhavo. Fľochnú na vás vyčítavým pohľadom. Asi tak: „Ale si ich doriadil... Nemohol si prísť skôr?“ Stáva sa, že človek z pohľadu vycíti čosi ako pohrdanie: „Človeče, čo ma s takýmito bačkorami otravujete? Nemáte na nové?“ Môže sa vám však stať, že naďabíte na obuvníka-filozofa, s ktorým si uprostred hrby obnosených i opravených topánok môžete podebatovať o čomkoľvek. Napríklad o globalizácii.

Dozviete sa napríklad, že poctivú obuv, elegantnú a trvanlivú, vyrába už iba niekoľko firiem. Dizajnéri a vývojári

obuvi sú vraj platení najmä za to, aby do obuvi „zabudovali“, tak ako do všetkého, netrvanlivosť. Bez netrvanlivosti by nemohli zvyšovať produkciu, obrat a zisky. Bez netrvanlivosti by neobstáli v konkurencii, ktorá si počína rovnako.

Poctivý obuvník, pravdaže, pripustí, že na trhu je množstvo pekných, dizajnérmí dômyselne navrhnutých modelov. Netrvanlivosť musí mať príťažlivé, moderné balenie. Keď zákazník také topánky zočí, nemôže odolať. Staré, ešte neobnosené topánky ho začnú omínať. Na obuvníka si ani nespomenie.

Horšie je, keď zákazník na nové topánky nemá. Zájde k obuvníkovi. Obuvník by mal byť rád. Lenže obuvníci, aspoň tí, čo ich poznám, lamentujú. Ani zďaleka nie všetky objednávky môžu prijať. Nemajú na sklade netrvanlivé materiály. Nemajú lepidlá, ktorými sa tie materiály dajú pozliepať. Trvanlivé materiály s netrvanlivými sa kombinovať neodvážia. Okrem iného preto, lebo informácie o vlastnostiach nových materiálov sa získavajú ťažko. Skrátka, nemôžu zákazníkovi odviešť poctivú robotu.

Keď zákazník napriek všetkému nalieha, naveľa, naveľa sa dajú uhovoriť, ale s poznámkou: „Urobil som, čo sa dalo, ale neviem... Neviem, ako dlho vám to vydrží.“ Väčšina zákazníkov sa už tejto službe bez záruky prispôsobila. Ja tiež. Môj obuvník mi už dvakrát vymenil podrážku na ľahučkých slovinských vibramkách, v ktorých som prešiel tisíce kilometrov, upevnil mi uvoľnené remence na tureckých sandáloch, obnovil mi podrážku na sviatočných čiernych poltopánkach. Je to poctivý, príčinlivý remeselník. Zapracoval na sebe. Naučil sa kombinovať rôznorodé materiály, používa kombinované technológie, zveľaďuje know-how v podpalubí nevyspytateľnej globalizácie. Zákazníkov si nepremeriava ani vyčítavým, ani pohrdavým pohľadom. Usmieva sa, spýta sa na zdravie, iba očistomok hromží na politikov, ktorí už celé roky nedokážu obľahčiť postavenie živnostníkov. Skrátka, darí sa mu.

Minule som ho stretol na ulici. Práve si kúpil moderné, talianske topánky z pravej kože, filigránsky pozošívané, first quality. Rozbalil ich. Nie preto, aby sa popýšil. Chcel iba, aby som vedel, ako má vyzerat' poriadna, trvanlivá obuv. Obuv, ktorú obuvník s pasiou opravuje. Za topánky zaplatil tritisícristo korún. Môže si to dovoliť. Prispôsobil sa globalizácii, vyzrel na jej negatívne dosahy. Zvyšuje obrat aj zisky.

Pochopil aj krehké zákernosti marketingu. Uznajte: môže pán obuvník chodiť v obnosených, niekoľkokrát prištipkárske vyšolichaných topánkach? Nemôže... To by vyzeralo...!

Ešte predtým, ako som tento fejtónik podpísal, mi napadlo, či ho čitateľ nebude považovať za príliš optimistický. Či ma neoznačí za propagandistu pravice.

Už iba to by mi chýbalo.

23. 9. 2006

Štartovacia frčka hlavného dizajnéra

Stredná Európa sa nám opäť rozplýva... Pod nohami, pred očami, v duši. Pritom ešte nedávno mala konjunktúru. V prvých rokoch po „nežnej“ sme sa mnohí nazdávali, že to, čo sa pod týmto pojmom skrýva, je nám blízke, že je súčasťou našej identity. Akýsi do génov vpísaný spoločný údel, skúsenosť, životný pocit obyvateľov archipelágu, ktorý sa periodicky vynára z lona Európy.

Donedávna sme vedeli identifikovať znaky, ktoré strednú Európu scelujú. Od Prahy až po Černovice, od Krakova po Ľubľanu, od Temešváru po Viedeň. Na istých budovách sme dokázali identifikovať teplý prísvit „cisárskej žltej“;

napodobňovali sme tvorivé bublanie voľakedajších stredo-európskych kaviarní; spoločne sme búrali pomníky totality; založili sme spoločné časopisy; usporiadali množstvo konferencií i neformálnych stretnutí; privítali polovirtuálnu konštrukciu Visegrádu.

Dnes Visegrád, ten politický, pripomína starostlivo rekonštruovanú ruinu uhorských kráľov nad pravým brehom Dunaja. O tom, čím žijú naši susedia, sa dozvieme iba vtedy, keď udalosti majú dostatočne negatívny potenciál, aby sa vôbec dostali do médií. Vieme o nich čoraz menej. Nezaujímajú nás. Ani ich problémy, ani ich úspechy, ani ich každodennosť. Prestali sme kupovať ich noviny. Nechodíme na ich filmy. Nenavštevujeme výstavy ich výtvarníkov. Oživujeme staré stereotypy a predsudky. Spoločné projekty, napríklad Stredoeurópska televízia, revue Na Východ od Západu, ktorú pripravoval známy maďarský publicista Haraszti, či koprodukčný zámer filmových dokumentaristov, ktorí chceli s využitím všetkých dostupných archívov zrekonštruovať dejiny dvadsiateho storočia v strednej Európe, zapadli prachom. Tento trend neoslabuje ani fakt, že Visegrádsky fond ešte vždy financuje zaujímavé projekty a vydavateľstvo Kaligram stále vydáva knihy.

György Konrád kedysi napísal, že Európa mu pripomína harmoniku, na ktorej hrajú mocnosti. Basy na jednej stláča Rusko, po klávesoch na druhej strane tancujú prsty západných mocností. Keď jeden z hráčov ochabne, harmonika sa natiahne a zaznie hlas strednej Európy. Keď sa záujmy mocností vyostria, harmonika sa pokrčí, vzdychne a stredná Európa sa opäť odmlčí. Stratí sa z duchovnej mapy Európy či, presnejšie, osvojí si, dobrovoľne alebo nevoľky, hodnotové menu momentálne silnejšieho hráča. Konrádova metafora je výstižná. Platí aj dnes, keď sa stredná Európa pripojila k Európskej únii?

Tak či onak: Stredoeurópan je na všetky eventuality pripravený. Zakuklí sa v každodennosti a vyčkáva. Vie, že tento

viac či menej produktívny oportunizmus sa mu väčšinou opláca. Dnešný svet mu ponúka viac možností ako kedykoľvek predtým: konzum, televíznu zábavu, drogy, ezoteriku, ale aj ušľachtilejšie kratochvíle. Jiří Grygar, génus popularizácie vedy, tvrdí, že záujem o astronómiu v strednej Európe opäť stúpa. Tak ako vždy, keď sme v lone kontinentu mali problémy. Môžem to potvrdiť: redakciu časopisu *Kozmos*, kde už dvadsať rokov pracujem, navštívili iba tento rok štýria „kozmológovia z ľudu“. Každý priniesol originálnu teóriu o vzniku a vývoji vesmíru. Iba jeden z nich však zahrnul do rovníc aj „najvyššieho dizajnéra“, ktorého frčka rozpútala big-bang. Do istej miery ma to potešilo: kríza strednej Európy podľa všetkého nie je príliš hlboká a dá sa predpokladať, že nebude ani dlhá. Rubom integrácie je predsa diferenciacia.

21. 11. 2006

Demokracie je viac, demokratov nie

Stretol som občana. Toho, čo pred sedemnástimi rokmi v Bratislave vlastným telefónom zburcoval kritické množstvo ľudí a tí založili Verejnosť proti násiliu. Mal skvelú náladu. Nedávno stretol Václava Havla, ktorý pripustil, že Verejnosť proti násiliu (VPN) vznikla skôr ako Občianske fórum (OF). O celých šesť hodín! Tento fakt potvrdili (vraj) aj renomovaní českí historici. Občana pobúrilo, že v jednej z relácií pražskej ČT venovanej poslednému výročiu nežnej revolúcie (v štúdiu sedelo aj niekoľko zakladajúcich členov VPN) moderátor vyhlásil, že „založenie VPN ako slovenského náprotivku k OF bolo zárodkom slovenského postkomunistického

nacionalizmu, ktorý napokon viedol k rozbitiu Československej republiky“! Za touto vetou by mali byť najmenej tri výkričníky. Občan, mimochodom vyhlásený slovenský čechoslovakista, bol naozaj napajedený.

Ešte viac výkričníkov mala veta, ktorou občan prvú informáciu doplnil: „A predstav si, ani jeden z našich v tom štúdiu proti tej nehoráznosti neprotestoval! Všetkým som poslal esemesku, ale ani jeden mi neodpovedal!“ Občanovi som dal za pravdu. Mali protestovať, mali dátum vzniku VPN uviesť na pravú mieru, mali sa zádrapčivo alebo aspoň blahosklonne opýtať, prečo Česi podľa nášho vzoru nezaložili v Prahe Verejnosť proti násili! Nie je vylúčené, že divákov by táto drobnosť zaujala alebo aspoň pobavila. Zhodli sme sa, že by sme sa naozaj nemali revolučného prvenstva vzdávať, keď už ho raz máme. Najmä ak vieme, že tu, na Slovensku, sme 17. novembra 1989 nijaký scenár nežnej revolúcie nemali. Praha nás do veci jednoducho nezasvätila. Možno aj podaktorých zasvätila, ale dodnes sa nepriznali. A tak sme revolúciu urobili na kolene, po svojom, na vlastnú päsť. Vzhľadom na improvizáciu celkom vydarenú revolúciu. Ľudia prišli na námestia a v priamom prenose štrngali kľúčmi. Bolo to ono! Štrngali. V Prahe, v Bratislave a na stovkách iných námestí bez toho, že by vedeli, čo vzniklo skôr: Verejnosť proti násiliu alebo Občianske fórum? S občanom sme sa zhodli, že na tom prakticky nezáleží.

V zápale diskusie sme si nevšimli, že náš rozhovor počúva (no, povedzme, že neznámy) muž. Jedno oko prižmúrené, v ústach cigareta nakrivo: „Chlapi! Máme my aj iné prvenstvo! Revolučné, keď na to príde! Bratislavskí študenti vyšli do ulíc už vo štvrtok 16. novembra 1989. Pamätáte sa? Aj v televízii ich ukazovali. Vo večernom spravodajstve. Dvadsať hodín pred Pražanmi.“

Na tých študentov sme sa s občanom rozepamätali. Ako by nie: ešte v ten večer ich prijal Gejza Šlapka. (To bol istý tajomník ÚV KSS.) Keď sa to tak zoberie, tí študenti začali

dialóg s mocou. Zachoval sa záznam z tohto dialógu? Zachoval sa televízny šot z tejto udalosti? Dokážeme ešte identifikovať ľudí, ktorí pred dnešným Prezidentským palácom vstúpili 16. novembra 1989 do dejín? Pamäť je z roka na rok drahšia. Záleží na každej odrobinke. Nevieť len, čo si s tými dvomi revolučnými prvenstvami (a ďalšími pikoškami mimo hlavného prúdu rozpamätávania) počne Ústav pamäti národa. V akom kontexte ich bude interpretovať? Čo všetko sa ešte môže prevaliť? Bože! Nedajboh nejaká konšpirácia starých štruktúr?

P. S. Milý Rudo! Aj vďaka tebe sa dejiny ešte neskončili, neuviazli, ba sú ochotné, kedy-tedy, aj cúvnuť a urobiť drobný reparát. V čase, keď je demokracie čoraz viac, iba demokratov akosi nepribúda (alebo naopak?), človeka aj taká maličkosť poteší.

30. 1. 2007

Sloboda v nejakom prezlečení

Nie je ich veľa, ale ešte sa nájdu. Vrtákov ako ten, čo do mňa nedávno zarýpal v bistre Lýceum. Vraj: „... Ech, novinári! Za komunistov ste o Rusoch písali každý deň a teraz? Iba o Putinovi a kohútiku na ropovode. A pritom sa tam dejú veci!“ Dal som mu za pravdu. Ani ja sa v našich médiách nedočítam, čo sa v Rusku deje. Keď však mám možnosť, idem na ruský film. Za posledných osemnásť mesiacov som ich videl šesť:

Snívam o vesmíre. Vizuálna anatómia ruského zázraku. Rumovisko zmarených túžob, nesplnených nádejí, sklamaanej dôvery, zakompostovaných do surovej každodennosti polárneho prístavu. Akoby náhodou povyberané figúrky zohrajú nejasnú partiu s jediným cieľom: zachovať si v podpalubí potemkinovskej veľmoci za každú cenu dôstojnosť. Pozorného diváka dojme, ako sa všetci títo polovíťazi, poloporazení, hrdinovia i obeť každodennosti pripravujú na akýsi mystický únik, čo by mohla byť aj sloboda v nejakom prezlečení. Všetci napokon prežívajú prvý let človeka do vesmíru ako vlastný triumf, ako opojenie z výtrysku vertikálnej slobody, ktorá mohla vysublímovať iba z kritickej miery utrpenia. Rafinovaný masochizmus, dojemný, znepokojujúci, reflektujúci, poburujúci aj štyridsaťpäť rokov po Gagarinovi.

Rafinované, brutálne zviditeľnenie krajiny, ktorá sa zmieňa v krčoch po liečbe šokom. Normálna každodennosť sa mieša s bizarnou, patologickou maškarádou. Protagonisti akoby oslavovali koniec, ale čoho? Sveta, civilizácie, kultúry? Čitateľné symptómy nepravých, predstieraných životov,

ktoré prerastajú do mýtov: osobných, kolektívnych, národných...

Ani najidylickejšia situácia neostane vlúdnu oázou: z rozšafného vedca, ktorý pracuje na „utajených genetických manipuláciách“ sa vykľuje hľadaný vrah. Sebavedomý, významnými zámlkami komunikujúci pracovník dnešnej Lubianky je v skutočnosti kvalítárom v gigantickej mrazničke mäsozávodov. Atraktívna veľkomestská prostitútka hrá bútlavú vřbu s ľudskou tvárou. Práve ona sa stane kňazkou, ktorá organicky prepojí normálny hraný film s apokalyptickým paradokumentom, ktorý kulminuje vo „folklórnom sabate“. Břřř... Kto tento film dokáže racionálne odvniť, voľačo sa o súčasnom Rusku dozvie.

Prví na Mesiaci. Veľkolepá habaďúra, vytvorená bravúrnym zostrihom dokumentov a kvázidokumentov zo sovietskej reality dvadsiatych a tridsiatych rokov minulého storočia. Kto pozná Rusov lepšie ako oni sami? *Prví na Mesiaci* je skvelá sebareflexia! Demokracia a sloboda, ako vidno, nie sú nepriateľmi alegórií, metafor, podobenstiev a druhých plánov. V Benátkach však tento hraný film získal hlavnú cenu v súťaži dokumentárnych filmov. Čo už tu dodať? Ruský looping, salto mortale alebo...?

Eufória. Tento film nadobro zmiatol porotu na vlašajšom festivale debutov a „druhých filmov“ v Bratislave. Podaktorí ho vnímali ako supergýč. Pravdaže, iba tí, ktorí nepostrehli, že na pôdoryse antickej tragédie sa režisérovi podarilo vytvoriť veľkolepú satirickú dekonštrukciu klasických ruských stereotypov. Akýmsi zázrakom sa nám túto neľútostnú sebareflexiu podarilo vnímať zvnútra i zvonku. Ba pocítili sme na konci i akúsi eufóriu. Eufóriu z akejsi jurodivej slobody, ktorá v dnešnom Rusku aj takúto potmehúdsku, ale aj cynickú sebareflexiu umožňuje. Toto už nie je úsmev cez slzy. Toto je víťazné škripanie zubov. Čo teraz? Máme si s úľavou vydýchnuť alebo sa mať na pozore?

Hodno chodiť na ruské filmy. Ale kam?